

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך ל, תשלי"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

שלא רכש לו מקצוע של ממש, הוא עבד למי שהוא מומחה
במקצועו⁹. רצה לומר, מי שעוסק בדברים בטלים ואינו נותן
דעתו ללמוד מקצוע מועיל ומפרנס, הריהו מקפח את בני ביתו,
מאחר שסופו להיות שוליה¹⁰ למי שיודע את מקצועו, והשוליה
אין בידו לפרנס את ביתו בכבוד.

---

9. כלומר "חכם־לב", כפי שפירשתי.

10. זה משמעו של עבד כאן.

ש מ ו א ל י י ב ין

הארות לשוניות

א. לעניין "יישום"

הגיעה לידי חוב' רצ"ג מחזור ל' קונטרס ג', של "לשוננו לעם", ואני
חושב את עצמי לאחד מחסידיו הגדולים של כ"ע זה, ולכן אני רואה להצהיר
בראשית דבריי, כי אינני לינגויסט משום זרם, ורובם של המונחים, שידדי
הפרופ' רוזן שליט"א משתמש בהם, הם פספר החתום לגבי דידי; אין ספק, כי
אני עצמי אשם בכך, שלא התעניינתי ללמוד ולהשפיל די הצורך בנדון זה.
ולא נועדה תגובתי זו אלא להפריך את האמור בהערה 1 באותה חוברת (בע'
ג'). משום שאין הדברים נכונים; בין השאר נאמר שם: "אני נוקט כאן את
הפועל ישם... אעפ"י שאני ער... אולם עד היום לא הועלתה
הצעה אחת" (ההדגשה שלי — ש"י), ועל זאת אני טוען: להד"ם! כבר
בשנת 1944, פשנתמיתי למתרגם העברי הראשי של ממשלת המאנדאט,
נתקלתי באותה בעיה ממש. איני זוכר עתה, באיזה מונח השתמשו בלשפה
הנ"ל לפניי, מפל־מקום לא גרסתי את השימוש הזה, משום שלא היה לא נכון

ולא מדויק. ואז עלה על דעתי לסגל לשימוש זה את הפועל: חוּל, אולם לא יכולתי להשתמש בבניין פולל (חולל) ולא בבניין פיעל (חיל), כיון שאלה כבר היו תפוסים להוראות אחרות. אז הנהגתי את בניין הפעיל (החיל) ושם-הפעולה תְּחוּלָה על דרך הַקִּים, תְּקוּמָה, שבאלה לא היה צפוי שום בלבול. כך נהגתי כל זמן שירותי במשרה זו, ומכאן שאין קביעתו הנ"ל של רוזן, כי איש לא הציע מונח אחר, תופשת: לא בלבד שהצעתי מונח אחר, אלא שגם הנהגתיו בעיתון הרשמי של ממשלת המאנדאט. שנים לא מעטות לאחר מכן נודמנתי עם פקיד בכיר של משרד העבודה, והלה שח לי, כי בלשכתו מוסיפים להשתמש במונח זה בפרסומיה הרשמיים וזוכרים לי זאת לטובה. וכבר התרעתי על כך לא פעם¹.

ב. על יומן ועל יומון

בחוברת האחרונה של "מאזניים" (פרך מח, חוב' 3, שבט תשל"ט) מתפרסם יומנו של המשורר יצחק למדן ז"ל, ואני רואה לנכון לעמוד על הימונחים, שהשתמש בהם המשורר המנוח. בתצלום שמתפרסם באותה חוברת (בעמ' 67) קורא המשורר לדבריו בשם יוֹמָנִי (כך בכתב-ידו, וכך נראה לנכון גם בעיני כותב השורות האלה). אלא מאי? כבר בשורה הראשונה של תצלום כה"י כתוב: "שואל אנכי: למה אני עורך יומוני?"; ולאחר ארבע שורות שוב

---

1. [השם תְּחוּלָה והפועל הַחִיל נתפרסמו במונחי המנהל הציבורי מטעם האקדמיה (זיכרונות האקדמיה ללשון העברית י-יא, תשפ"ג-תשפ"ד, עמ' 39), ואח"כ גם ב"מילון שימושי למונחי המנהל הציבורי" של נציבות שירות המדינה (תשפ"ז), עמ' 10, ועל שם-הפעולה הַחִלָה נוספה שם ההגדרה הזאת: "שימוש בחוק, בשיטה, בדרך פעולה, ברעיון, בעיקרון וכדומה לגבי עניין אחר", ובסוגריים הוער שם: "(לא: יישום)" — אעפ"י שהמלים האלה ידועות לפרופ' רוזן, עמד על דעתו, שרק יישום יצלח לכונתו, והואיל והוא רצונו, הוא כבודו. — ע"א.]

כתוב "לערוך את יומוני זה". ממה נפשך? אם המחבר המנוח מכנה את דבריו בשם יומן — יפה; ואז למה מדי פעם השימוש במונח יומן? לא הצלחתי לקרוא את כל הכתוב בתצלום, ואיני יודע, אם חלה בו עוד תערוכת של יומן ויומון. אולם מכל מקום אחד מהם מיותר! ולפי עניות דעתי המונח יומן יפה יותר לציין בו פרסום יום-יומי (מה שהאנגלים קוראים daily)².

2. [לפי עיון נוסף בתצלום הנזכר נראה לנו, שבשעת כתיבת הדברים עדיין לא נתגבש השם יומן כשימוש היום, והמשורר ז"ל קרא לפנקס וזכרונותיו יומן. הקטע האמור הוא מחדש אב תרע"ה, ואילו הכותרת יומני, הפתובה בראש הפנקס באותיות גדולות ומנוקדות היא מזמן מאוחר יותר (הקטעים המתפרסמים הם משנת תר"ף!); כשכבר שימשו שתי המלים יומן ויומון כל אחת במשמעותה המיוחדת, ומכאן השינוי, שנחעזר עליו בעל הערה. וחשובה היא לחקר תולדותיהן של מלים בלשון המתחדשת. — מ"מ.]

השמטה מעמ' 191

באחוזים	סה"כ	דרכי שינוי השם :
18.3	55	1. חלק מהשם שוה לשם הלועזי או לחלקו . . .
		2. כל השם שוה באותיותיו ובצלילו לחלק מהשם
19.3	58	הלועזי או לכולו . . .
2.7	8	3. שיכול אותיות . . .
14.6	44	4. תרגום . . .
6.3	19	5. תרגום לא מילולי, אלא של קשר אסוציאטיבי . . .
1.3	4	6. מתן שם על שם אב או בן . . .
37.5	113	7. שונות (אין בשם עדות על דרך השינוי) . . .